

A könyvtárosok budapesti világtalálkozójáról

Augusztus végén és szeptember első felében sikeresen zajlottak le hazánkban két nagy nemzetközi szervezetnek, a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetségének (az IFLA-nak) és a Nemzetközi Dokumentációs Szövetségnek (a FID-nek) tanácskozásai. Ezek a nagyszabású megbeszélések nemcsak a mi véleményünk szerint voltak sikeresek — a házigazdák esetleg elfogultak —, hanem így értékelik őket a szak-szervezetek vezetői és a külföldi résztvevők is, akik szóban és írásban egyaránt nagy elismeréssel nyilatkoztak a két tanácskozásról.

Célok és eredmények

Ha azt kérdezné valaki, miért voltak sikeresek e tanácskozások, akkor előbb arra felelnék, hogy mit akartunk elérni velük. Pontosabban: az egyikkel, mert írásomban csak a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetségének konferenciájával foglalkozom. A leegyszerűsített felelet a következő: *a külföldieknek lehetőséget akartunk teremteni a magyar könyvtárügy megismerésére, a magyar könyvtárosoknak és a többi szocialista országból érkezett résztvevőknek pedig a nemzetközi szakmai fórumon való bemutatkozásra.* Ezenkívül alkalmat kívántunk adni sok magyar és szocialista országbeli könyvtárosnak a közvetlen nemzetközi tapasztalatcserére és a külföldi kollégákkal való megismerkedésre. S nem utolsósorban be akartuk mutatni hazánkat, társadalmi fejlődésünk eredményeit olyanoknak is, akik különben nem jöttek volna el Magyarországra.

Az óhajtott célt sikerült elérni. Ezt a tanácskozások legfontosabb számadatai is bizonyítják.

A tanácskozáson mintegy 25 százalékkal többen vettek részt, mint az előző konferenciákon. Ez az emelkedés részben azzal magyarázható, hogy a konferencia a

könyvén keretében rendezett nemzetközi összejövetelek sorába tartozott, de az okok között nyilván nyomott a latban az országunk iránti érdeklődés is. A résztvevőknek körülbelül egyharmada a szocialista országokból jött. A fejlődő országokból is érkeztek küldöttek. A legnépesebb nyugati delegáció az Egyesült Államokból, a Német Szövetségi Köztársaságból, Angliából, Olaszországból és Spanyolországból érkezett.

Hazánk és a szocialista országok képviselői összehasonlíthatatlanul több előadást és tájékoztató közleményt készítettek elő és tettek közzé, mint eddig bármikor. A konferenciára benyújtott előadásoknak, tanulmányoknak majdnem felét — a százharmincegyből hatvanat — a szocialista országok szakemberei írták; a hatvanból huszonhat magyar szerző munkája volt.

A vendégeknek a zsúfolt szakmai program miatt kevés szabad idejük maradt, ennek tartalmas kihasználására azonban gazdag kulturális választékról, országjáró alkalmakról gondoskodtak a szervezők.

A külföldi szakemberek 15 budapesti könyvtárat tekintettek meg, hét útvonalat pedig egész napos kirándulásokra mentek vidéki városokba és falvakba, ahol nemcsak a könyvtárakat tanulmányozhatták, hanem — a személyes benyomásokon kívül — az ország, a település társadalmi, gazdasági életét bemutató, külön ez alkalomra készített tájékoztatókból és a helyi vezetők előadásából képet kaphattak fejlődésükről, eredményeinkről, törekvéseinkről.

Az olvasás a változó világban

A tanácskozás középpontjában „Az olvasás a változó világban” című téma állt. Ennek sokrétűsége,

irodalom-, művészet- és művelődéspolitikai jelentősége miatt a konferencia résztvevőinek összetétele rendhagyó volt: a könyvtárosokon kívül művelődéspolitikusok, írók, irodalomszociológusok, könyvkiadók és terjesztők is jelen voltak a tanácskozásokon: mindazoknak a képviselői, akiknek hivatásuk, érdekük a könyv létrehozása és az olvasóhoz való eljuttatása. S úgy érzem, nemcsak a küldöttek és meghívottak foglalkozása, hivatása, hanem a konferencián megnyilvánuló „akarása”, szándéka is igazolta Darvas Józsefet, aki köszöntőjében a következőket mondta: „... Szövetségesek vagyunk. Úgy is mondhatom: cinkosok, egy szép és nemes összeesküvés résztvevői. Ha volt vagy van a világon szövetségekötés, amely mögött nem hatalmi érdek, nem csoportérdek áll, hanem egyetlen emberi érdek, akkor a miénk bizonyosan ilyen. Hiszen arra szövetkeztünk, s szövetkeztünk újra nap mint nap, azért szőjük »összeesküvéseinket«, hogy minél több ismeretet, igaz gondolatot, a szépségnek minél több színt juttassuk el minél több emberhez. És ez — a szándék szerint legalábbis — a legtisztességesebb dolog. Tehát: a leghumánusabb gondolat. Kérdés persze, hogy mennyit tudunk belőle megvalósítani. De a szándék, az akarat a tett fogantatása — és minden itt kezdődik.”

A könyv és az olvasás társadalmi szerepét megvitatta az előadók egyöntetűen hitet tettek — tudományos tapasztalatok, ellenőrzött mérések, számadatok alapján — abbéli meggyőződésük mellett, hogy a könyvnek a jelen és a jövő társadalmában is más-más nem helyettesíthető szerepe van. Ezt az egységes állásfoglalást az váltotta ki, hogy a nemzetközi szakirodalomban, számos szerző műveiben — egyszer kérdés, másszor határozott állítás formájában — hangot kapott az a nézet, hogy a „Gutenberg-kor-

0270068
NÉPMŰVELÉS

1972 DEC 2

szak"-nak vége, a könyv betöltötte szerepét a társadalomban, és átadja helyét az audiovizuális technikának.

Ennek elvetése nem jelenti egyben azt, hogy a változó világban a könyvkiadásnak, a könyvtárügynek, a könyvterjesztésnek és magának a könyvnek nem kell alkalmazkodnia a változásokhoz. *Mátrai László* előadói beszédében így szökött erről: „... Kikerülhetetlenül szembe kell néznünk azzal az általános jelenséggel, hogy körültekintően legalább három olyan forradalmi változás megy végbe, mely a XX. század társadalmi alapjait és kulturális felépítményét egyaránt gyökeresen átalakítja: a társadalmi forradalom, a tudományos-technikai forradalom és az ún. »kommunikációs forradalom«.

Mivel a földrészek és népek fejlődése a fentieket illetően sem azonos ütemű, a változásokhoz való alkalmazkodásnak is differenciálnak kell lennie. A „Könyvet mindenki kezébe” jelszó vitathatatlanul időszerű, de csak akkor valósulhat meg, ha mindazok, akiktől ez függ, figyelembe veszik a „változó világ” követelményeit.

A jelszó megvalósításának szempontjai és feltételei

Ezekről vitatkozva az előadók hangsúlyozták, milyen óriási szerepe van a jelszó megvalósításában az illető ország könyvkiadása fejlettségének, a megjelent könyvek számának és annak is, hogy milyen az olvasókhoz eljuttatott könyvek minősége; továbbá: igen lényeges tényező a könyvek eladási ára s mindazon intézmények szerepe és felelőssége, amelyek az olvasásra, az írott szó értő befogadására tanítják az olvasót. A fentieket taglalva, ilyen gondolatokat hangoztattak:

— A földkerekségen élő embereknek alig a fele tud olvasni. Ezeknek 50 százaléka fejlett, a többi fejlődő országokban él. Az olvasó népesség az elmúlt húsz évben megkétszereződött, a kiadott művek száma szintén, de ahol a világ olvasóinak fele él (a fejlődő országokban), a könyveknek csak egyötödét adják ki.

— A tömegkommunikációs robbanás a könyv tartalmára úgy hat, hogy „a sztori, a mese, a cselekményesség helyébe egyre inkább a gondolati elmélyülés, sűrítés lép; a részletező leírás helyébe pedig a dokumentáris pontosság” (Darvas József).

— A rossz, a tisztázatlan gondolatokat tartalmazó könyvek

terjedését korlátozni kell, mert lélekrombolóak, de azért is, mert lejáratták a könyv tekintélyét, rontják az olvasás esélyeit a szabad idő újrafelosztásáért folyó harcban.

— A tőkés államok nagy részében a hagyományos könyv drága, ezért nem válhat a tömegek mindennapi kenyerévé; hiába a „gazdagon terített asztal”, ha nem ülhet mellé mindenki. A szocialista országok művelődéspolitikája követendő, ezekben ugyanis a könyv nem áru, hanem kulturális érték.

— A gyermekek olvasásának óriási jelentősége van, s ebben más intézménnyel nem helyettesíthető szerepet játszik az iskola.

A konferenciát rendező szervezet jellegéből adódóan a legtöbb szó a könyvtárakról esett. A tanácskozáson sokat foglalkoztak a könyvtárak, különösen a közművelődési könyvtárak tennivalóival. A résztvevők egyetértettek a IFLA által kidolgozott — a közművelődési könyvtárakról szóló — UNESCO-manifesztum alapelveinek azzal a megfogalmazásával, hogy „a közművelődési könyvtár olyan alapvető intézmény, amely az emberi gondolatokat és eszméket, az ember teremtő képzeletének megnyilvánulásait mindenki számára ingyenesen elérhetővé teszi.”

Bizottsági ülések

A konferencia nemcsak együttes üléseken tanácskozott, hanem az IFLA mind a 23 tagozata, bizottsága is ülést tartott. Munkájukból csupán néhány gondolatot ragadok ki.

A közművelődési könyvtári tagozat a nemzetközi könyvnev eszmei tartalmával összhangban a közművelődési könyvtári szolgálat normatíváival foglalkozott. E nemzetközi érvényű normatívákat évekként elelőtt kidolgozták, s több éves ismételt vita után Budapesten újra megtárgyalták és elfogadták. Normatívákról beszélünk, voltaképpen azonban olyan irányelvekről és irányszámokról van szó, amelyeket a legfejlettebb közművelődési könyvtári rendszerek tapasztalatainak figyelembevételével — az UNESCO-kiáltvány szellemében — úgy fogalmaztak meg, hogy szem előtt tartva őket minden ország a saját szükségletei és lehetőségei szerint állapíthassa meg a fejlesztés fokozatait és ütemét. A normatívák az egyben-másban kevésbé előrehaladott tagországokat könyvtárügyük fejlesztésére ösztönzik, s különösen nagy segítséget adnak a fejlődő országok közművelődési könyvtári szolgál-

latának kialakításához, tökéletesítéséhez, tehát hosszú távon a szolgálat nemzetközi színvonalának emeléséhez is.

A közművelődési könyvtári tagozat kórházi könyvtári albizottsága, amely közel negyven éve működik, kidolgozta a mozgásukban korlátozott olvasókra vonatkozó normatívákat, és most ezeknek az elfogadtatása tette érdekeltté a vitában. A kórházi albizottság gondoskodásának körébe nemcsak a kórházi betegek könyvtári szolgálata tartozik, hanem mindenkié, aki beteg, szociális otthonban van, öregek napközi otthonába jár, vak vagy csökkent látású, javító- vagy büntetőintézetben tartják. E témákban nagy érdeklődést keltett néhány külföldi könyvtáros előadása. A stockholmi városi könyvtár kórházi részlege például 43 helyen rendszeresen kölcsönöz a hátrányos helyzetű olvasóknak, s munkájának hatókörére jellemző, hogy évente 700 ezer kötetet ad a mozgásukban korlátozott olvasók kezébe. (Ez egész forgalmának a tizennégy százaléka.)

A gyermekkönyvtári albizottság figyelmét a mai gyermekirodalmi irányzatoknak, továbbá a lassan tanuló, fizikailag hátrányos helyzetű, valamint a nyelvi kisebbségekhez tartozó olvasók problémáinak megtárgyalására fordította. Foglalkozott a gyorsan fejlődő, de érzelmileg-erkölcsileg nehezebben érő új nemzedékeknek szükséges olvasmánytípussal, a gyermek- és ifjúsági irodalom követelményeivel, az irodalmi megértés készségének fejlesztésével, az olvasói aktivitás erősítésével is.

Törekvéseink — nemzetközi tükörben

Visszapillantva a tanácskozássokra, úgy vélem, hogy voltaképpen minden olyan kérdés szóba került, amely a magyar könyvtárosokat évek óta foglalkoztatja. Némileg módunk nyílt elképzeléseink „nemzetközi ellenőrzítésére” is, szembesítve őket a külföldi fejlődéssel. Ez a szembesítés számunkra nem volt előnytelen. Úgy látszik, a III. országos könyvtárügyi konferencián sikerült megfogalmazni és azóta eltelt időben teljesíteni is azokat a feladatokat, amelyek könyvtárügyünket alkalmassá teszik társadalmunk minden tevékenységének korszerű, színvonalas szolgálatára, mégpedig úgy, hogy céljaink a nemzetközi fejlődéssel összhangban legyenek.

Kondor Istvánné